

та. От друга страна трайните насаждения като такива не встъпват в икономическия оборот и не получават пазарна цена. Как тогава да се оцени тази особена продукция?

Стойността на продукта от създаването на трайни насаждения е равна на средствата за производство, които се изразходват при нейното създаване (в случая посадъчният материал, торове и пр.) и на стойността, създадена от живия труд в процеса на тяхното засаждане и отглеждане. Величината на първия елемент лесно може да се намери. Цялата трудност се състои в измерването на втория елемент — стойността, която се създава от живата работна сила. За сега в нашата статистическа практика този въпрос е решен, като се изхожда от паричните разходи, които ДЗС правят за засаждането и отглеждането на един декар трайни насаждения от съответен род. Например по репрезентативен път се установи, че през 1956 г. засаждането и отглеждането през течение на първата година на един декар лозе средно на ДЗС струва 755 лева. В края на втората година то струва 1,091 лева и в края на третата — 1,816 лева. Ако лозето встъпва в плодоносеца възраст в четвъртата година то значи, че като завършена продукция то ще струва 1,816 лева и по тази стойност следва да бъде отнесено в баланса на основните фондове. В годишния обществен продукт то ще се включва на части като незавършено производство така, както расте по години неговата стойност (в случая — себестойност). По този начин изчисляването продукцията от засаждане и отглеждане на трайни насаждения не представлява особена трудност, ако се разполага с данни за засажените нови площи и за площите на младите насаждения по видове и възраст.

Този метод на оценяване не може да се счита до край издържан. Общественият продукт и отделните негови части, както е известно, по стойност, използвайки марксовата схема, се състои от $C + V + M$. Когато изхождаме от паричните разходи на ДЗС при засаждане и отглеждане на един декар трайни насаждения за оценяване продукцията от тази дейност ние в същност хващаме само C и V и изпускаме продукта за обществото (M), който се създава в този сектор на производството. Разбира се, този проблем не се отнася само до този род продукция. Той е проблем за оценяване на незавършеното производство във всички отрасли на народното стопанство. Съгласно възприетата методология у нас незавършената продукция по принцип се включва в обема на общественния продукт по себестойността, а не по пълна стойност. В разглеждания случай този принцип е спазен. Може обаче да се спори до колко той е теоретически обоснован.

Другата слабост на посочения метод на оценяване е тази, че при него се изхожда от себестойността на трайните насаждения в ДЗС. Трудно може да се приеме, че тази себестойност е средно-обществена за страната. За установяването на средна себестойност необходимо е да се направят допълнителни наблюдения за себестойността на трайните насаждения в кооперативните стопанства, за да могат нашите оценки да стъпят на по-здрава основа.

В нашата статистическа практика все повече се утвърждава балансовият метод на работа. Последният позволява да се провери верността на изчисления по производствен метод обем на продукцията, като се тръгне по обратен път — по пътя на нейното разпределение. Как се разпределя продукцията от създаването на трайните насаждения?